

วัฒนธรรมทางการเมืองภายใต้การพัฒนาประชาธิปไตยของไทย

Political Culture under the Development of Thai Democracy

อัครารวรรณ ไชยะเขียว และ ยุทธนา ปราณีต

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Atcharawon Jaiyakeaw and Yuttana Praneet

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Corresponding Author, E-mail : raungsak2533@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อต้องทราบวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของไทยเพื่อสรุปเป็นแนวทางในการพัฒนา คือ รัฐต้องส่งเสริมการปกครองในระบอบประชาธิปไตยทั้งในระดับล่างหรือระดับท้องถิ่นรวมทั้งการส่งเสริมการศึกษาตั้งแต่ระดับต้นจนถึงระดับมหาวิทยาลัย ต้องส่งเสริมและพัฒนาให้ประชาชนมีทัศนคติที่ดีมีความเชื่อมั่นศรัทธาต่อหลักการประชาธิปไตย จนประชาชนรู้สึกห่วงแหนระบอบประชาธิปไตย ซึ่งมีหลักการว่าการปกครองของประชาชน โดยประชาชน เพื่อประชาชน เคารพในหลักสิทธิและเสรีภาพของตนเองและบุคคลอื่นประกอบกับยึดมั่นในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ รวมทั้งเรื่องการแสดงความคิดเห็นและการรับฟังความคิดเห็นของคนอื่นเคารพหลักความเสมอภาค เคารพหลักนิติธรรม มีจิตใจเป็นประชาธิปไตยจึงทำให้วัฒนธรรมทางการเมืองมีพัฒนาการที่สูงขึ้น

คำสำคัญ : วัฒนธรรมทางการเมือง; การพัฒนา; ประชาธิปไตยของไทย

Abstracts

This academic article aims to know the democratic political culture of Thailand. To summarize as a guideline for development, the state must promote democratic governance at the lower or local level, as well as the promotion of education from the beginning to the university level. Must promote and develop people to have positive attitudes, confidence and faith in democratic principles. Until the people were worried about democracy It has the principle that the government of the people by the people for the people, respect for the rights and freedoms of themselves and others, together with adhering to human dignity. Including matters of expressing opinions and listening to other people's opinions, respecting the principle of equality Respect the rule of law Has a democratic mind, thus improving political culture.

Keywords : Political Culture; Development; Thai Democracy

* วันที่รับบทความ: 22 มีนาคม 2565; วันที่แก้ไขบทความ 5 เมษายน 2565; วันที่ตอบรับบทความ: 19 เมษายน 2565

Received: March 22, 2022; Revised: April 5, 2022; Accepted: April 19, 2022

บทนำ

ภายหลังการเปลี่ยนรูปแบบการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นการปกครองแบบประชาธิปไตย อันทรงมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ประเทศไทยมีรัฐธรรมนูญที่เปิดโอกาสให้พลเมืองมีส่วนร่วมในการปกครองของประเทศตามระบอบประชาธิปไตย คือ การปกครองของประชาชน โดยประชาชน เพื่อประชาชนที่ยึดหลักเสียงข้างมากเป็นหลัก และให้ประชาชนเป็นผู้มีอำนาจสูงสุดในรัฐ เพื่อมุ่งหวังให้ประชาชนทุกคนมีสิทธิเสรีภาพและมีความเสมอภาคเท่าเทียมกันในกิจกรรมทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมทั้งนี้ความสำเร็จของระบอบประชาธิปไตยจึงขึ้นอยู่กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพลเมืองไทย ฉะนั้นเพื่อให้การปกครองของประเทศไทยดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ ชาวไทยทุกคนควรร่วมกันเสริมสร้างและสร้างสรรค์วัฒนธรรมทางการเมือง วัฒนธรรมทางการเมือง เป็นเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกของสังคมการเมือง โดยวัฒนธรรมทางการเมืองที่สังคมการเมืองต้องการก็มักถูกปลูกฝังให้เป็นความคิด อุดมการณ์ ความเชื่อ ของสมาชิกในสังคมเมืองนั้นๆ ดังนั้น วัฒนธรรมทางการเมืองจึงเป็นความคิดอุดมการณ์, ความเชื่อ ฯลฯ ที่ขึ้นตรงกับกระบวนการสร้างความคิด อุดมการณ์ ความเชื่อจากสถาบันในทางการเมืองต่างๆ ที่แปรผันต่างกันไปตามแต่ละสังคมการเมือง วัฒนธรรมทางการเมืองเป็นมโนทัศน์ที่สำคัญในสาขาวิชาการพัฒนาการเมือง ซึ่งเป็นสาขาวิชาในทางรัฐศาสตร์ (Heywood, 1997 : 245-249)

ประเทศไทยมีระบอบการเมืองและโครงสร้างทางการเมืองแบบประชาธิปไตยไม่เข้มแข็ง การพัฒนาระบอบประชาธิปไตยจึงไม่ได้เจริญขึ้นในสังคมไทย และระบอบประชาธิปไตยได้หยุดชะงักลงนั้นมีสาเหตุมาจากการกระทำรัฐประหารหลายครั้ง โดยสลับกันไปมาระหว่างรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งในระบอบประชาธิปไตยและรัฐบาลที่มาจากคณะรัฐประหารโดยการแต่งตั้ง จนกลายเป็นวงจรที่ไม่พึงปรารถนาในระบอบการเมืองไทย เมื่อพิจารณาการกระทำรัฐประหารแต่ละครั้งมีสาเหตุมาจากการแย่งชิงอำนาจกันในทางการเมืองในยุคแรก ๆ แต่ในระยะหลังสาเหตุของการกระทำรัฐประหารเพราะความขัดแย้งทางการเมืองโดยมีการแบ่งเป็นฝักเป็นฝ่ายเกิดการแตกแยกทางความคิดในหมู่ประชาชน รวมทั้งปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันในระบอบการเมืองของประเทศไทย ความขัดแย้งทั้งหมดที่เกิดขึ้นล้วนแต่เป็นอุปสรรคในการพัฒนาระบอบประชาธิปไตยในประเทศไทยอย่างยิ่ง นอกจากนั้นระบอบการเมืองของไทยก็ยังมีอีกหลายปัจจัยที่ทำให้การปกครองในระบอบประชาธิปไตยไม่ก้าวหน้า โดยเฉพาะสาเหตุที่มาจากวัฒนธรรมทางการเมืองที่ยังไม่เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ วัฒนธรรมทางการเมืองจะมีเอกลักษณ์หรือมีลักษณะเฉพาะในสังคมทางการเมืองของประเทศนั้น ๆ จนพัฒนาเป็นคุณค่าที่สำคัญในวิถีชีวิตของประชาชนจนกลายเป็นแบบอย่างของวัฒนธรรมทางการเมืองที่สืบทอดไปยังประชาชนรุ่นหลังในสังคมการเมืองของประเทศนั้น เป็นปรากฏการณ์ของวัฒนธรรมทางการเมืองที่แสดงถึงความเปลี่ยนแปลงของสังคมการเมือง และการเปลี่ยนแปลงในระบอบการเมืองการปกครองของประเทศนั้น ๆ การที่ประเทศไทยมีการปกครองในระบอบประชาธิปไตยในบางช่วงเวลา และมีการปกครองจากการยึดอำนาจหรือการกระทำรัฐประหารสลับกันไปในช่วงเวลาใดก็แสดงถึงวัฒนธรรมทางการเมืองของประชาชนชาวไทยว่า

บางครั้งก็ยอมรับในอำนาจของประชาชนหรือยอมรับการตัดสินใจของประชาชนในการเลือกผู้ปกครองในระบอบประชาธิปไตย แต่บางครั้งก็ปฏิเสธผู้ปกครองที่ได้รับการเลือกตั้งจากระบอบประชาธิปไตย โดยเปลี่ยนไปยอมรับผู้ปกครองที่มาจากกระทำการกระทำรัฐประหารหรือการยึดอำนาจนั้นแต่สำหรับประชาชนฝ่ายที่นิยมการปกครองในระบอบประชาธิปไตยก็จะไม่เห็นด้วยกับการกระทำของคณะรัฐประหารซึ่งขัดกับอุดมการณ์ของหลักประชาธิปไตย วัฒนธรรมทางการเมืองแบบนี้ปรากฏอยู่ในสังคมไทยผลัดเปลี่ยนไปมาในสังคมการเมืองไทยมาโดยตลอด การพัฒนาระบอบประชาธิปไตยในสังคมไทยให้เข้มแข็งจึงต้องพิจารณาถึงวัฒนธรรมทางการเมือง และโครงสร้างทางการเมืองด้วย (ลิขิต ชีรเวทิน, 2552 : 15-25)

เนื่องจากเหตุการณ์บ้านเมืองในปัจจุบันมีการแบ่งแยกทางการเมือง จนเกิดข้ออำนาจทางการเมือง อันมีแนวคิดที่แตกต่างกันอีกทั้งพลเมืองในประเทศขาดวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ก่อให้เกิดเหตุจลาจลส่งผลเสียต่อระบบการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ และการดำเนินชีวิตอันสงบสุขของสังคมไทย และความขัดแย้งทางการเมืองเป็นสาเหตุนำมาสู่การทำการรัฐประหาร ซึ่งไม่ส่งผลดีต่อวิถีทางแห่งประชาธิปไตย การเพิ่มประสิทธิภาพของการปกครองระบอบประชาธิปไตยจึงต้องอาศัยกระบวนการทางการเมืองของพลเมืองในสังคมที่มีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ซึ่งปัจจัยที่มีผลต่อวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย

กล่าวได้ว่าวัฒนธรรมทางการเมืองจะกลายเป็นเรื่องทางแนวความคิดที่ดูไม่ทันสมัยก็ตามแต่เป็นประเด็นที่จำเป็น และ “Classic” ถึงแม้ว่าประเด็นแนวคิดดังกล่าวจะถูกมองโดยนักรัฐศาสตร์บางท่านว่าเป็นแนวคิดที่เก่าแล้วเป็นผลิตผลของทฤษฎีกระแสหลักของสหรัฐอเมริกาที่อาจไม่มีนัยยะในทางวิชาการที่แท้จริง แต่สังคมมีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาแนวคิดนี้ที่จะให้ตอบโต้ของการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมทางการเมืองของผู้คนในสังคม ไม่ว่าจะเป็นการตอบโต้เพื่อที่จะอธิบายการเปลี่ยนแปลงประชาธิปไตยและคุณภาพ (Quality of Democracy) ตลอดจนความรุนแรงและความขัดแย้งที่กำลังมีขึ้นในสังคม หรือแม้แต่การพัฒนาองค์ความรู้ที่จะอธิบายคำถามที่หลากหลายน่าสนใจในทางสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา ว่าวัฒนธรรมทางการเมืองมีธรรมชาติที่เปลี่ยนแปลงได้หรือไม่ แม้ว่าสังคมจะมีการพัฒนาการและเปลี่ยนแปลงไป

วัฒนธรรมทางการเมือง

วัฒนธรรมทางการเมือง เป็นทัศนคติความเชื่อ ความรู้สึกเกี่ยวกับกระบวนการทางการเมือง ถือเป็นสิ่งที่กำหนดพฤติกรรมของบุคคลในระบบการเมืองโดยครอบคลุมทั้งอุดมการณ์ทางการเมือง และปทัสถานในทางปฏิบัติของบุคคลในระบบการเมืองนั้น วัฒนธรรมทางการเมืองจึงเป็นรูปแบบรวมของมิติทางด้านจิตวิทยา และด้านความรู้สึกนึกคิดของการเมืองแนวคิดดังกล่าวก็ครอบคลุมไปถึงประเด็นของแนวคิดทางการเมือง คือ อุดมการณ์ทางการเมือง ความชอบธรรมในการปกครอง อำนาจอธิปไตย ความเป็นชาติ การปกครองโดยยึดหลักกฎหมายและมติมหาชน (อุไรวรรณ ธนสถิตย์, 2552 : 1-14) วัฒนธรรมทางการเมืองตามแนวความคิด

ของนักวิชาการรัฐศาสตร์ (Almond & Verba, 1963 : 68-70) นั้นได้แบ่งวัฒนธรรมทางการเมืองเป็น 3 ประเภท ดังนี้

1. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบคับแคบ (Parochial political culture) เป็นวัฒนธรรมทางการเมืองในระบบดั้งเดิม ประชาชนในสังคมไม่มีความรู้ ไม่มีบทบาททางการเมือง ไม่มีความคิดเห็น และไม่มีส่วนร่วมทางการเมือง ไม่ได้กำหนดบทบาททางการเมืองให้กับใคร ไม่มีรัฐธรรมนูญ และไม่มีข้อเรียกร้องทางการเมืองระหว่างประชาชนกับระบบการเมือง ประชาชนไม่ได้สนใจต่อระบบการเมือง วัฒนธรรมทางการเมืองแบบนี้ปรากฏในสังคมที่ปฏิบัติตามจารีตประเพณีดั้งเดิมซึ่งปกครองกันแบบง่าย ๆ เช่น ชนเผ่าเงาะป่าซาไก และชนเผ่าตองเหลืองในประเทศไทยหรือประชาชนในสังคมชนบทที่ห่างไกลความเจริญ เป็นต้นแต่ในปัจจุบันจะปรากฏกลุ่มวัฒนธรรมแบบคับแคบในยุคสมัยใหม่ก็มี เช่น เมื่อมีการเลือกตั้งทั่วไปประชาชนก็ไปลงคะแนนเสียง เมื่อลงคะแนนเลือกตั้งเสร็จแล้วก็ไม่ได้สนใจว่าใครจะได้เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่ได้ติดตามการทำงานหรือไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองแต่อย่างใด ถือเป็นวัฒนธรรมทางการเมืองแบบโบราณที่ปรากฏอยู่ในสังคมทางการเมืองสมัยใหม่ซึ่งยังคงปรากฏอยู่ในสังคมไทย

2. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้า (Subject political culture) เป็นวัฒนธรรมทางการเมืองที่ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจต่อระบบการเมืองโดยทั่ว ๆ ไปในระดับหนึ่ง ประชาชนในสังคมไม่มีความรู้สึก ว่าตนเองมีความหมายหรืออิทธิพลต่อระบบการเมือง ประชาชนได้ยอมรับอำนาจรัฐ เชื่อฟังและปฏิบัติตามกฎหมายของรัฐ แต่ไม่กล้าแสดงออก ไม่กล้าเรียกร้องทางการเมือง ไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยถือว่าการเมืองเป็นเรื่องของผู้มีอำนาจหรือผู้มีบารมี ลักษณะของวัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้าจะพบได้ในกลุ่มคนชั้นกลางในประเทศกำลังพัฒนา ความเชื่อที่ฝังรากลึกมาตั้งแต่อดีตอันเป็นอิทธิพลของสังคมเกษตรกรรมซึ่งมองว่ารัฐมีอำนาจเป็นผู้ปกครองเท่านั้น ประชาชนทั่วไปควรมีหน้าที่เพียงเชื่อฟัง และปฏิบัติตามกฎหมายเท่านั้น วัฒนธรรมทางการเมืองแบบนี้จะพบเห็นได้ในสังคมทางการเมืองของประเทศไทย โดยเฉพาะประชาชนนิยมไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง แต่ไม่ได้ติดตามตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐรวมทั้งไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง

3. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม (Participant political culture) เป็นวัฒนธรรมทางการเมืองของกลุ่มบุคคลที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบการเมืองเป็นอย่างดี ต้นตัวทางการเมืองตระหนักรู้ในทางการเมือง มีจิตสำนึกทางการเมืองสูง เห็นคุณค่าและความสำคัญในการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง โดยเห็นว่าต้องควบคุม กำกับและตรวจสอบผู้ปกครองให้ใช้อำนาจปกครองเพื่อให้ระบบการเมืองตอบสนองความต้องการของประชาชนด้วยความเป็นธรรมรวมทั้งการบังคับใช้อำนาจตามกฎหมาย วัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมจะพบเห็นได้ในประเทศที่มีการปกครองในระบอบประชาธิปไตยแบบก้าวหน้าสูงและมีชนชั้นกลางกลุ่มใหญ่ที่มีจิตสำนึกทางการเมืองรวมทั้งมีความรับผิดชอบสูงซึ่งจะมีอยู่ในประเทศอุตสาหกรรมหรือประเทศที่พัฒนาแล้ว

วัฒนธรรมทางการเมืองที่ปรากฏอยู่ในสังคมต่าง ๆ ตามทัศนะของ (Almond & Verba, 1963) นั้น เป็นการยากที่จะชี้ให้เห็นชัดเจนไปในสังคมต่าง ๆ ประชาชนในสังคมการเมืองทั้งประเทศจะมีวัฒนธรรมทางการเมืองเป็นแบบหนึ่งแบบใดโดยเฉพาะ อย่างไรก็ตามในสังคมการเมืองที่ประชาชนยังคงมีความแตกต่างกัน ด้านฐานะทางเศรษฐกิจ และสังคมการเมืองซึ่งจะมีผลต่อความรู้ทางการเมืองหรือจิตสำนึกทางการเมืองต่างกัน รวมทั้งความเข้าใจทางการเมืองของแต่ละบุคคลด้วย ทั้งนี้สรุปได้ว่าในสังคมต่าง ๆ ประชาชนจะมีลักษณะวัฒนธรรมทางการเมืองแบบผสม (Mixed political culture) ได้แก่

1. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบคับแคบผสมไพร่ฟ้า (Parochial – subject political culture) เป็นวัฒนธรรมแบบที่ประชาชนไม่ยอมรับอำนาจในแบบดั้งเดิม เช่น อำนาจของหัวหน้าเผ่า หรือเจ้าของที่ดิน แต่ประชาชนเริ่มมีความจงรักภักดีต่อระบบการเมืองที่สลับซับซ้อนมากขึ้น หรือยอมรับอำนาจของรัฐบาลกลาง แทนที่จะยอมรับอำนาจของหัวหน้าเผ่า แต่ยังไม่สนใจเรียกร้องสิทธิทางการเมือง หรือไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง

2. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้าผสมมีส่วนร่วม (Subject – participant political culture) ในวัฒนธรรมการเมืองแบบนี้ ประชาชนกลุ่มหนึ่งมีความสนใจที่จะเข้าร่วมทางการเมือง และมีจิตสำนึกทางการเมืองสูง แต่ประชาชนอีกกลุ่มหนึ่งก็เฉื่อยชาไม่สนใจที่จะเข้าร่วมทางการเมือง โดยยังยอมรับในอำนาจรัฐบาลแบบปราศจากเงื่อนไข วัฒนธรรมทางการเมืองซึ่งมีการผสมกันในลักษณะเช่นนี้จะทำให้การเมืองไม่มั่นคงเพราะว่าประชาชนในกลุ่มที่ต้องการมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้นมีจำนวนน้อยอยู่ในสังคม วัฒนธรรมทางการเมืองแบบการมีส่วนร่วมก็จะถูกกดดันจากกลุ่มคนที่อยู่ในวัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้าซึ่งเป็นประชาชนกลุ่มใหญ่ในสังคม เนื่องจากวัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้านั้นจะเน้นไปทางด้านอำนาจนิยมถ้าหากในระยะยาวมีการจัดตั้งองค์กรหรือกลไกทางการเมืองและสถาบันต่าง ๆ ขึ้นภายใต้รัฐธรรมนูญ เช่นพรรคการเมือง คณะกรรมการการเลือกตั้ง คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ และกลุ่มผลประโยชน์ทางการเมือง เป็นต้น จะทำให้วัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้าถูกผสมผสานกันขึ้นจะทำให้มีความโน้มเอียงไปสู่วัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม การจะทำให้ระบอบประชาธิปไตยเจริญงอกงามขึ้นมีความต่อเนื่องยาวนาน วัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมอาจจะมีอิทธิพลทำให้ประชาชนที่โน้มเอียงไปทางอำนาจนิยมเปลี่ยนท่าที และทัศนคติเกิดเป็นลักษณะวัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้าผสมการมีส่วนร่วม (วรรณธรรม กาญจนสุวรรณ, 2544 : 15-17)

3. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบคับแคบผสมมีส่วนร่วม (Parochial Participant Culture) เป็นรูปแบบที่เกิดขึ้นในประเทศเกิดใหม่ และเป็นปัญหาในการพัฒนาวัฒนธรรมทางการเมืองเพราะว่าประชาชนในประเทศเหล่านี้ส่วนมากจะมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบคับแคบ แต่จะถูกปลุกเร้าในเรื่องผลประโยชน์ทางเชื้อชาติ ศาสนา ทำให้เกิดความสนใจที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง เพื่อคุ้มครองประโยชน์เฉพาะกลุ่มของตนเอง การพยายามเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองเพื่อรักษาผลประโยชน์ของกลุ่มตนเองนำไปสู่ความขัดแย้งทาง

การเมือง โดยประชาชนกลุ่มหนึ่งอาจมีแนวคิดเอนเอียงไปทางอำนาจนิยม ในขณะที่ประชาชนอีกกลุ่มหนึ่งอาจเอนเอียงไปทางระบอบประชาธิปไตย ลักษณะความขัดแย้งนี้ทำให้โครงสร้างทางการเมืองไม่อิงอยู่กับรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งโดยเฉพาะ แต่จะขึ้นอยู่กับการปลุกเร้าเรื่องที่เกี่ยวข้องผลประโยชน์ (ฉานทิธี สันตะพันธ์, 2549 : ออนไลน์)

กล่าวโดยสรุป วัฒนธรรมทางการเมืองช่วยสร้างความชอบธรรม (Legitimization) ให้กับระบอบการปกครองเพราะประชาชนยอมรับระบอบการปกครองนั้นๆ เช่น วัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้าก็จะยอมรับระบอบเผด็จการหลายๆ ประเทศ ตระหนักถึงความสำคัญของการปลูกฝังวัฒนธรรมทางการเมือง จึงได้มีการผลิตซ้ำวัฒนธรรมทางการเมืองที่สนับสนุนระบอบการปกครองอย่างใดอย่างหนึ่งเสมอ เช่น จีนหลังการปฏิวัติ ค.ศ. 1949 ก็สร้างวัฒนธรรมทางการเมืองให้เหมาะกับระบอบการปกครองแบบคอมมิวนิสต์ สหภาพโซเวียตก็สร้างค่านิยมแบบ **Soviet Man** ขึ้นมา จอมพล ป.พิบูลสงครามก็ปลูกฝังวัฒนธรรมทางการเมือง “เชื่อผู้นำชาติพ้นภัย” และล่าสุดก็มีการสร้างค่านิยม 12 ประการเพื่อปลูกฝังวัฒนธรรมทางการเมืองขึ้นมา วัฒนธรรมทางการเมืองจึงเป็นส่วนช่วยกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง

วัฒนธรรมทางการเมืองบนวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย

วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยนั้นมีความนิยมอย่างแพร่หลายซึ่งประเทศต่าง ๆ ในโลกได้นำมาใช้เป็นระบบในการปกครองประเทศ นับตั้งแต่หลังสิ้นสุดยุคสงครามเย็นระหว่างประเทศมหาอำนาจตะวันตกซึ่งมีประเทศสหรัฐอเมริกาและอดีตสหภาพโซเวียต สังคมการเมืองที่ใช้การปกครองในระบอบประชาธิปไตยไม่สามารถทำให้ประชาชนในประเทศนั้น ๆ มีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยที่สมบูรณ์แท้จริงเกิดขึ้นได้ทันที แต่ต้องมีการพัฒนาและศึกษาอบรมหรือบ่มเพาะประชาชนในระบอบประชาธิปไตยจนวัฒนธรรมทางการเมืองสอดคล้องกับวิถีชีวิตของประชาชนของประเทศนั้น ๆ ประชาชนต้องมีจิตใจปรารถนาในการปกครองในระบอบประชาธิปไตย และมีจิตสำนึกหรือวัฒนธรรมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย (สมปอง รักษาธรรม, 2552 : 32-34) ดังต่อไปนี้

1. จิตสำนึกและความศรัทธาในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย เมื่อประชาชนศรัทธาแล้วจะมีความเชื่อมั่น ถ้าหากมีอะไรเกิดขึ้นกับระบอบประชาธิปไตย ประชาชนต้องออกมาปกป้องระบบการเมืองที่ต้องรักษาเอาไว้คือระบอบประชาธิปไตยเพราะเป็นระบบการปกครองที่เสียหายน้อยที่สุด เพราะมีหลักการเคารพในเรื่องศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ จิตสำนึกและความศรัทธาในระบอบประชาธิปไตยจะมีต้องมีขึ้นในหมู่ประชาชนและผู้นำทางการเมืองจึงทำให้ระบอบประชาธิปไตยประสบความสำเร็จ

2. จิตสำนึกในเรื่องสิทธิเสรีภาพ เป็นหลักการที่สำคัญของระบอบประชาธิปไตย หลักสิทธิเสรีภาพเป็นหลักการที่สำคัญขั้นพื้นฐานของระบบเสรีประชาธิปไตย เป็นการรับรองสิทธิของเสรีชนหรือประชาชน

ทั่วไป เช่น สิทธิในการแสดงความคิดเห็น สิทธิในการชุมนุม สิทธิในการเลือกถิ่นที่อยู่อาศัย สิทธิในการเลือกประกอบอาชีพ สิทธิในการได้รับการศึกษา สิทธิในการรับรู้ข่าวสาร เป็นต้น

3. จิตสำนึกในการต่อสู้เพื่อสิทธิของตนเองและการเคารพสิทธิของผู้อื่น ผู้ที่มีจิตใจเป็นประชาธิปไตยจะต้องพร้อมที่จะต่อสู้เพื่อสิทธิของตนเองอันชอบธรรม เช่น ถ้าตนเองถูกกีดกันไม่ให้ลงคะแนนเสียงใช้สิทธิเลือกตั้ง จะต้องต่อสู้เพื่อให้ได้สิทธิของตนเองกลับคืนมาซึ่งถือเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน การต่อสู้เพื่อสิทธิอันชอบธรรมถือเป็นหลักการของประชาธิปไตย แต่ในการต่อสู้เพื่อสิทธิของตนเองต้องเคารพสิทธิของผู้อื่นด้วย และต้องไม่ไปละเมิดสิทธิของคนอื่น หากเป็นการเอาแต่ได้เพื่อตนเองโดยไม่คำนึงถึงสิทธิของผู้อื่น เป็นการแสดงว่าผู้นั้นขาดจิตสำนึกในระบอบประชาธิปไตยจะกลายเป็นเรื่องการเห็นแก่ตัว

4. จิตสำนึกในเรื่องเสียงส่วนใหญ่และสิทธิเสียงส่วนน้อย หลักการตัดสินใจขัดแย้งและการคลี่คลายข้อขัดแย้งในระบอบประชาธิปไตย คือ การออกเสียงลงคะแนน ก็ใช้เสียงข้างมากและเสียงส่วนใหญ่เป็นเกณฑ์ในการตัดสินใจ แต่การใช้เสียงส่วนใหญ่จะต้องไม่ขัดต่อสิทธิของเสียงส่วนน้อย ต้องเคารพฟังเสียงส่วนน้อยในขณะเดียวกันเสียงส่วนใหญ่จะมาลงคะแนนเพื่อไปจำกัดสิทธิของเสียงส่วนน้อยไม่ได้

5. จิตสำนึกในเรื่องหลักความเสมอภาค คือหลักความเสมอภาคในทางกฎหมาย ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน ประชาชนทุกคนอยู่ภายใต้กฎหมายฉบับเดียวกันซึ่งใช้บังคับกับทุกคนในสังคม และหลักความเสมอภาคในทางการเมือง คือ เมื่อมีการเลือกตั้งทั่วไปประชาชนผู้มีสิทธิในการออกเสียงลงคะแนนเพื่อเลือกตัวแทนของตนเองเข้าไปทำหน้าที่ฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหารประชาชนหนึ่งคนก็มีหนึ่งเสียงเท่ากัน หลักทั้งสองประการต้องมีอยู่ในระบอบประชาธิปไตย ถ้าหากไม่มีหลักการนี้จะทำให้ประชาชนบางคนกลายเป็นผู้มีอภิสิทธิ์เหนือประชาชนคนอื่นทั้งในทางกฎหมายและในทางการเมือง

6. จิตสำนึกในหลักความยุติธรรม การเคารพกติกา ประชาชนในระบอบประชาธิปไตยต้องมีหัวใจเป็นนักกีฬา เพราะบรรดาข้อขัดแย้งต่าง ๆ ในระบอบประชาธิปไตยต้องใช้หลักความยุติธรรมเป็นเครื่องมือตัดสินเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ประชาชน และการดำเนินการต่าง ๆ ต้องปราศจากอคติ หรือเห็นแก่ผลประโยชน์ หากประชาชนในสังคมประชาธิปไตยไม่เคารพกติกาเสียแล้ว การจะยุติปัญหาต่าง ๆ ก็ไม่สามารถจะแก้ไขให้ลุล่วงไปได้

7. จิตสำนึกในความอดทนอดกลั้นต่อความคิดเห็นและพฤติกรรมที่แตกต่าง เมื่อผู้ใดใช้สิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น หรือการแสดงออกต่าง ๆ แม้เราจะไม่เห็นด้วยหรือไม่ชอบก็ต้องอดทน อดกลั้นรับฟังในความเห็นต่างนั้น ตราบใดที่ผู้นั้นยังใช้สิทธิของตนเองภายใต้ขอบเขตแห่งกฎหมาย ผู้นั้นอาจจะพูดสำเนียงแตกต่างกัน หรือรูปลักษณ์ภายนอกต่างกัน แต่ก็ยังเป็นเสรีภาพอันชอบธรรมของบุคคลนั้น ตราบเท่าที่ เขาไม่ได้ทำผิดกฎหมายและทำให้ใครเดือดร้อน

8. จิตสำนึกในหลักนิติธรรม (The Rule of Law) หลักนิติธรรม คือ หลักการอันถูกต้องตามกฎหมายเป็นที่ยอมรับ มีความชอบธรรมตามกระบวนการกฎหมาย เรียกว่า การปกครองต้องเป็นไปตามหลักของกฎหมายเท่านั้น ซึ่งตรงกันข้ามกับการปกครองโดยคณะบุคคล

ประชาชนในสังคมจะมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยหรือระบอบประชาธิปไตยเจริญมากน้อยเพียงใด พิจารณาได้จากอุปนิสัยหรือวิถีการดำเนินชีวิตของประชาชนในสังคมนั้นจะต้องมีลักษณะวิถีชีวิตเป็นประชาธิปไตย สามารถแยกเป็นข้อ ๆ (วิศิษฐ์ ทวีเศรษฐ, สุขุม นวลสกุล, วิทยา จิตนุพงศ์, 2554 : 20-22) ได้ดังนี้

1. การเคารพเหตุผลมากกว่าตัวบุคคล ประชาชนจะใช้เหตุผลในการแก้ปัญหา จะให้ความเคารพซึ่งกันและกัน และต้องยอมรับว่าประชาชนบางคนมีสติปัญญาและการใช้เหตุผลในวงจำกัด อาจจะทำให้เหตุผลถูกในเรื่องหนึ่ง และอีกเรื่องหนึ่งอาจจะให้เหตุผลไม่ถูกก็ได้ การไม่ยึดหลักอาวุโสเคร่งครัดเกินไป ไม่ใช่ว่าคนอาวุโสจะปฏิบัติถูกทุกเรื่อง บางครั้งความคิดดี ๆ ของผู้อ่อนอาวุโสก็เป็นเรื่องที่ถูกต้อง สังคมประชาธิปไตยจะดำเนินไปด้วยดีเพราะประชาชนใช้เหตุผลในการรับฟังความคิดเห็นของผู้ที่เห็นต่างจากตนเอง

2. การรู้จักประนีประนอม ผู้ศรัทธาในระบอบประชาธิปไตยจะไม่ใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหา แต่จะตกลงแก้ปัญหากันอย่างสันติวิธี ถ้าหากมีการใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหาคือกันระหว่างประชาชนด้วยกันก็ทำให้ขัดกับหลักเหตุผลของระบอบประชาธิปไตยขั้นพื้นฐานซึ่งถือว่ามนุษย์เป็นผู้ที่มีเหตุผล

3. การมีระเบียบและมีวินัย ในสังคมประชาธิปไตยประชาชนต้องปฏิบัติตามระเบียบและมีวินัย ปฏิบัติตามกฎหมายบ้านเมือง ทำให้การบังคับใช้กฎหมายมีความศักดิ์สิทธิ์ โดยไม่ยอมให้ผู้ใดมาละเมิดหรือกระทำการตามอำเภอใจได้ ถ้าหากมีกฎหมายที่ละเมิดสิทธิหรือไม่เป็นธรรมก็ต้องเสนอข้อเรียกร้องให้แก้ไขกฎหมายนั้นให้เป็นธรรม ไม่ใช่ฝ่าฝืนไม่ยอมรับ เพราะการกระทำเช่นนั้นจะทำให้ผู้อื่นฝ่าฝืนหรือละเมิดกฎหมายได้เช่นกันจะทำให้เกิดความสับสนในสังคม ประชาชนสามารถใช้สิทธิเสรีภาพส่วนบุคคลตราบเท่าที่ไม่เกินขอบเขตของกฎหมาย เพราะถ้าประชาชนใช้สิทธิเสรีภาพของตนเองเกินขอบเขต ก็จะไปละเมิดหรือก้าวล่วงสิทธิเสรีภาพของผู้อื่นจะทำให้สังคมประชาธิปไตยขาดความสงบสุขและไร้ระเบียบวินัย

4. ความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ความรับผิดชอบและคำนึงถึงว่าตนเป็นเจ้าของประเทศและประชาชนคนอื่น ๆ ก็เป็นเจ้าของประเทศ การประพฤติตนให้เป็นพลเมืองดีของประเทศโดยรักษาสมบัติของส่วนรวมหรือสมบัติของสาธารณะ รวมทั้งการรักษาผลประโยชน์ของคนส่วนใหญ่ในสังคมและประเทศชาติ ไม่เห็นแก่ผลประโยชน์ส่วนตน จนก่อให้เกิดความเสียหายแก่สังคม เช่น ไม่แสวงหาความร่ำรวยด้วยการทำลายทรัพยากรของประเทศชาติ หรือผลิตสิ่งเสพติดมอมประชาชนในสังคม

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าวัฒนธรรมทางการเมืองบนวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยของไทย จะแตกต่างจากประเทศที่พัฒนาระบบประชาธิปไตยที่เจริญก้าวหน้าอย่างสูงแล้ว ประชาชนในสังคมไทยยังมีลักษณะ ยึดมั่นในตัวบุคคลมากกว่าหลักการหรือเหตุผล ยกย่องผู้ที่มีความรู้หรือมีเกียรติสูง เคารพและคล้อยตามผู้มีอายุวุฒิ

สูง นิยมเรื่องเงิน คือ แก้วสารพัดนึก เงินซื้อได้ทุกอย่าง และเงิน คือ พระเจ้า รักความอิสระ นิยมในอำนาจเป็นลักษณะอำนาจนิยม เชื่อในโชคกลางของขลังและไสยศาสตร์ความนิยมการเล่นพรรคเล่นพวก เนื้อยชาและความไม่กระตือรือร้นในทางการเมือง นิยมระบบเจ้านายกับลูกน้อง มีการจัดลำดับฐานะในความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ยึดมั่นในประเพณีดั้งเดิม ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง มองโลกแง่ร้าย ขาดความไว้วางใจผู้อื่น และรักสงบ และประนีประนอม จะเห็นได้ว่าวัฒนธรรมทางการเมืองของไทยนั้นมีลักษณะไม่สอดคล้องกับวัฒนธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตยโดยสิ้นเชิง นอกจากลักษณะทางวัฒนธรรมทางการเมืองแล้วยังมีระบบการเมืองที่ยังมีอิทธิพลอยู่ในสังคมไทยซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาการของวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยในสังคมการเมืองไทย ระบบการเมืองเหล่านี้ได้ฝังรากลึกอยู่ในสังคมไทยตราบจนถึงปัจจุบัน

วัฒนธรรมทางการเมืองภายใต้ประชาธิปไตยของไทย

วัฒนธรรมทางการเมืองภายใต้ประชาธิปไตย คือ ทศนคติและความเชื่อแบบประชาธิปไตยซึ่งมีผลต่อความมั่นคงของระบอบประชาธิปไตยในแต่ละประเทศ การเป็นประชาธิปไตยขึ้นอยู่กับความศรัทธาของคนในชาติที่ประสงค์จะมีการปกครองและมีชีวิตแบบประชาธิปไตย ถึงแม้จะมีการเลือกตั้งทั่วไปเกิดขึ้นหลายครั้ง มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมาหลายชุด มีรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งของประชาชนเข้าไปบริหารประเทศมาแล้วหลายรัฐบาล ระบบการเมืองของประเทศไทยที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาวัฒนธรรมทางการเมืองคงมีระบบการเมืองอีก 3 ระบบ คือ

1. ระบบเจ้าขุนมูลนายชนชั้นนำ บุคคลที่อยู่ในระดับบนของสังคมหรือชนชั้นผู้ปกครองจะเป็นคนกลุ่มน้อย แต่มีทรัพยากรจำนวนมากและมีอิทธิพลในสังคม ซึ่งมีอำนาจผูกขาดทางเศรษฐกิจและการเมืองสูงในสังคมเป็นกลุ่มบุคคลที่มีอิทธิพลต่อระบบการปกครองของประเทศ ชนชั้นนำแบบนี้จะอยู่ในการเมืองทุกระบบ โดยเฉพาะระบบการเมืองไทยจะมีการเลือกตั้งในระบอบประชาธิปไตย และการสลับกับการรัฐประหารก็ก้าวไม่พ้นไปจากระบบนี้ ชนชั้นนำในสังคมไทยเป็นผู้ที่มีฐานะดี จบการศึกษาจากต่างประเทศมีโอกาสดีกว่าประชาชนทั่วไป หลังจากเปลี่ยนแปลงการปกครองมาตั้งแต่วันที่ 24 มิถุนายน 2475 กลุ่มบุคคลที่เรียกตัวเองว่าคณะราษฎรนั้น คณะผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองก็ล้วนมาจากชนชั้นนำของประเทศ คือ มาจากสายทหารบก สายทหารเรือ สายพลเรือน และมีลักษณะเกี่ยวเนื่องกันเป็นเครือญาติ ประชาชนธรรมดาสามัญมีน้อยมาก การเปลี่ยนแปลงการปกครองครั้งนั้นประชาชนไม่มีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองของชนชั้นนำ ต่อมาชนชั้นนำเหล่านี้ได้มีอำนาจทางการเมืองด้วย บางคนได้เข้ารับราชการในตำแหน่งสำคัญของประเทศไทย และในระบบราชการสมัยใหม่

2. ระบบราชการประเทศไทยตั้งแต่อดีตที่ผ่านมาเมื่อพรรคการเมืองอ่อนแอ หรือโครงสร้างทางการเมืองมีปัญหาที่ยังมีระบบราชการที่ยังคงขับเคลื่อนประเทศไปได้ คือ ระบบราชการ (Bureaucracy) นับเป็นองค์กรขับเคลื่อนในการกิจที่สำคัญของประเทศ ระบบราชการประกอบไปด้วยบุคคลที่เป็นผู้นำทหาร

ข้าราชการพลเรือนซึ่งเป็นผู้มีอำนาจในองค์กรต่าง ๆ รวมทั้งนักวิชาการต่าง ๆ ในระบบราชการของประเทศไทยนั้นก็มีลักษณะของการใช้อำนาจนิยม เล่นพรรค เล่นพวก หรือการปฏิบัติงานที่ล่าช้า เนื่องจากติดขัดในกฎ ระเบียบข้อบังคับ และสายการบังคับบัญชาที่ยาว จึงไม่สามารถปรับตัวได้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก จึงเป็นอุปสรรคอย่างยิ่งในการพัฒนาไปสู่ระบอบประชาธิปไตยตามแบบประเทศที่เจริญแล้วทั้งปวงระบบราชการเป็นระบบที่ครอบงำสังคมไทยมาโดยตลอดทุกสมัย ปัญหาของระบบราชการทำให้ประชาธิปไตยเจริญเติบโตไม่เต็มที่ เพราะระบบราชการไทยมีปัญหาการบริหารงานแบบรวมศูนย์การบริหารงานและการตัดสินใจมีลักษณะรวมศูนย์ไว้ที่ส่วนกลางทั้งหมด เป็นโครงสร้างสืบทอดมายาวนานระบบราชการมีการวางแผนในระดับกระทรวง ทบวง กรม และนำไปปฏิบัติ จนมีคำกล่าวว่าประเทศไทยเป็นรัฐราชการเป็นระบบการเมืองที่ปลูกฝังวัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้า ระบบราชการมักจะทำหน้าที่หลักของสถาบันทางการเมืองทุกสถาบัน ทั้งอำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหาร ฝ่ายการเมืองเป็นแต่เพียงผู้กำหนดนโยบายกับฝ่ายบริหารหรือระบบราชการ ซึ่งนำนโยบายไปปฏิบัติเพียงเท่านั้น

3. ระบบความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ ระบบอุปถัมภ์เป็นความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลสองฝ่ายซึ่งมีสถานภาพทางสังคมไม่เท่าเทียมกันแต่ยังอยู่ร่วมกันได้เพราะมีลักษณะต่างตอบแทนซึ่งกันและกันซึ่งฝ่ายผู้อุปถัมภ์มีทรัพยากรในครอบครองมากกว่า คือ ทรัพย์สิน เงินทอง ที่ดิน อำนาจจึงสามารถให้การอุปการะ และคุ้มครองแก่ผู้รับการอุปถัมภ์จากการกดขี่ของผู้อื่นได้ ความสัมพันธ์ระหว่างเด็กและผู้ใหญ่ ผู้ใหญ่อุปการะเด็ก และเด็กต้องอยู่ในโอวาทเชื่อฟังผู้ใหญ่เป็นความสัมพันธ์ในระบบครอบครัว ถ้าเป็นความสัมพันธ์ในระดับสังคม เช่น สังคมชนบทต่างจังหวัดมีประชาชนอยากจะเป็นผู้ใหญ่บ้าน กำนัน เพราะได้แต่งตั้งลูกก็เหมือนกับข้าราชการ ซึ่งนำความภูมิใจมาสู่ตนเองมีความรู้สึกว่าเป็นเกียรติ เมื่อท้องถิ่นมีการจัดงานต่าง ๆ ก็จะได้รับเกียรติให้เป็นประธานในพิธี และมีความภูมิใจที่ได้เป็นลูกพี่โดยมีลูกบ้านเป็นลูกน้องที่จะต้องให้ความคุ้มครองสภาพสังคมไทยในอดีตผู้นำท้องถิ่นก็ใช้คุณงามความดี โดยผู้ใหญ่บ้านหรือกำนันต้องเป็นคนดีมีฐานะ ใช้คุณความดีซื้อใจลูกบ้านเอาไว้ เรียกว่า ใจนักเลงหรือใจถึงฟังได้ จึงได้ใจของลูกบ้านทั้งหมดเพราะความดี ดังนั้นลูกบ้านหรือลูกน้องพร้อมใจช่วยเหลือลูกพี่เพื่อตอบแทนบุญคุณได้ในทุกเรื่อง ลักษณะสังคมไทยจึงอยู่ภายใต้ระบบอุปถัมภ์มาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

ระบบการเมืองทั้ง 3 ประการ ผสมผสานกันอยู่ในสังคมการเมืองไทย บางครั้งก็แยกกันไม่ออก หรือจัดความสัมพันธ์ยากในหมู่ผู้ปกครอง เพราะวัฒนธรรมทางการเมืองบางอย่างนั้นได้หล่อหลอมเป็นวิถีชีวิต หรือกลายเป็นเอกลักษณ์ที่แยกไม่ออกในสังคมจึงเป็นสาเหตุสำคัญอันหนึ่งที่ทำให้การพัฒนาระบอบประชาธิปไตยไม่เจริญก้าวหน้าไปสู่การปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ ประเทศไทยจึงมีลักษณะการปกครองในระบอบประชาธิปไตยแบบกึ่งประชาธิปไตย คือ มีการเลือกตั้ง มีรัฐบาลมาจากการเลือกตั้งเข้ามาบริหารประเทศ แต่ประชาชนที่เลือกผู้แทนเข้ามาเป็นปากเป็นเสียงของตนทั้งฝ่ายบริหารหรือฝ่ายนิติบัญญัติประชาชนก็ไม่ได้ติดตามหรือตรวจสอบการทำงานของฝ่ายนิติบัญญัติหรือฝ่ายรัฐบาลให้เข้มแข็ง รวมทั้งประชาชนก็มีส่วน

ร่วมทางการเมืองน้อย จนกระทั่งรัฐบาลที่เข้ามาบริหารประเทศทำให้ประเทศเสียหายเสียโอกาสในการพัฒนาประเทศ โดยประชาชนส่วนหนึ่งเมื่อเลือกตั้งเสร็จก็ยังวางเฉยเพราะคิดว่าเป็นเรื่องของผู้ปกครอง วัฒนธรรมทางการเมืองดังกล่าวจึงแตกต่างจากประเทศที่ปกครองในระบอบประชาธิปไตยสากล ซึ่งประชาชนจะมีส่วนร่วมทางการเมืองติดตามตรวจสอบนักการเมืองอย่างเข้มแข็ง จนพัฒนาระบอบประชาธิปไตยได้อย่างสมบูรณ์

สรุป

สังคมไทยจะก้าวไปสู่วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยอย่างสมบูรณ์นั้นไม่ใช่เรื่องง่ายแม้ว่าประเทศไทยจะเปลี่ยนแปลงการปกครองและมีรัฐธรรมนูญใช้บังคับมากว่าแปดสิบสี่ปี และขณะเดียวกันก็มีการยกเลิกการใช้รัฐธรรมนูญหลายฉบับ ซึ่งพิสูจน์ได้ว่าการมีรัฐธรรมนูญก็ไม่ได้หมายความว่าจะมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยที่เจริญสมบูรณ์เหมือนกับประเทศตะวันตก แต่ความจริงวัฒนธรรมทางการเมืองของประเทศไทยยังยึดติดกับวัฒนธรรมแบบดั้งเดิมและวัฒนธรรมแบบไพร่ฟ้ากับแบบมีส่วนร่วมมีลักษณะเป็นอิสระนิยมปนกับอำนาจนิยม ลักษณะอำนาจนิยมเป็นผลมาจากการขัดเกลาในครอบครัว แต่เมื่อบุคคลนั้นเติบโตขึ้นจะได้รับอิทธิพลจากสังคมโดยรวมซึ่งถูกครอบงำโดยระบบราชการที่ยังมีความเป็นศักดินาหรือความเป็นเจ้าขุนมูลนายสูงซึ่งถูกขัดเกลาโดยผ่านระบบโรงเรียน ซึ่งปลูกฝังการยอมรับในผู้มีอำนาจเหนือกว่า วัฒนธรรมทางการเมืองในสังคมไทยยังมีระบบการเมืองที่ยังเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาระบอบประชาธิปไตย คือ ระบบเจ้าขุนมูลนาย ระบบราชการ และระบบอุปถัมภ์ซึ่งแผ่ขยายไปในสังคมเมืองและสังคมชนบทมีการสืบทอดมาอย่างยาวนาน จนทำให้ลักษณะวัฒนธรรมบางอย่างนั้นได้กลายเป็นวิถีชีวิตของประชาชน จึงเป็นอุปสรรคในการพัฒนาระบอบประชาธิปไตย วัฒนธรรมทางการเมืองในระบบเก่าซึ่งได้ฝังตัวอยู่ในระบบราชการสมัยใหม่ เช่น บุคคลที่ได้รับแต่งตั้งในตำแหน่งสำคัญก็ยกย่องตนเองว่าเป็นคนสำคัญเหนือกว่าบุคคลอื่นในสังคม มีบุญบารมีมากกว่าใคร ซึ่งทัศนคติดังกล่าวเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาระบอบประชาธิปไตย รวมทั้งวัฒนธรรมทางการเมืองในระบบความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ก็ปรากฏอยู่ในหน่วยงานหรือองค์กรต่าง ๆ เช่น ระหว่างเจ้านายกับลูกน้องหรือหัวหน้างานกับผู้ปฏิบัติงาน ลักษณะเช่นนี้ปรากฏอยู่ตามองค์กรราชการหรือหน่วยงานเอกชน ในภาคประชาชนโดยส่วนมากยังคิดว่าการเมืองเป็นเรื่องของชนชั้นนำที่ช่วงชิงอำนาจกันขึ้นมาปกครองประเทศ ประชาชนทั่วไปจึงไม่สนใจการเมืองหรือไม่ต้องการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง ความเชื่อทางการเมืองแบบนี้จึงปรากฏอยู่ในความคิดของประชาชนทั่วไปที่ไม่ต้องการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง วัฒนธรรมทางการเมืองแบบจารีตประเพณีดั้งเดิม โดยประชาชนมีความเชื่อว่าชนชั้นนำเท่านั้นที่มีความสามารถในการปกครองมากกว่าตนเองหรือประชาชนทั่วไป และประชาชนจำนวนไม่น้อยมีมุมมองว่าการเมืองเป็นเรื่องสกปรก เป็นการแสวงหาผลประโยชน์ จึงขาดความศรัทธา ขาดความกระตือรือร้นที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง เมื่อประชาชนมีทัศนคติอย่างนี้เท่ากับว่าประชาชนไปยอมรับในเรื่องอำนาจนิยม คือการยอมรับว่าตนเองไม่มีอำนาจทางการเมือง แต่ไปยอมรับผู้มีอำนาจบารมี จึงทำให้ไปยึดติดในตัวบุคคลผู้มี

อำนาจเป็นการสะท้อนปัญหาว่าวัฒนธรรมทางการเมืองในสังคมนั้นเน้นยึดติดตัวบุคคลมากกว่าการเคารพกฎหมายหรือหลักการความถูกต้อง วัฒนธรรมทางการเมืองแบบนี้มีอยู่ทั้งในสังคมเมืองและชนบท แต่ในสังคมชนบทก็มีวัฒนธรรมทางการเมืองไปยอมรับในอำนาจของข้าราชการโดยคิดว่าข้าราชการเป็นชนชั้นผู้นำ เมื่อข้าราชการบอกอะไรก็เชื่อฟัง ถูกชักจูงได้ง่ายไม่สอดคล้องกับหลักการของระบอบประชาธิปไตย

เอกสารอ้างอิง

- ณานิติ สันตะพันธ์. (2549). วัฒนธรรมทางการเมืองของไทย : รัฐธรรมนูญที่แท้จริงซึ่งไม่เคยถูกยกเลิก. ออนไลน์. สืบค้นเมื่อ 12 พฤษภาคม 2564. แหล่งที่มา: <http://publiclaw.net/publaw/view.aspx?id=1014>.
- ลิขิต อีระเวทิน. (2552). *การเมืองไทยและประชาธิปไตย*. กรุงเทพมหานคร: มิสเตอร์ก๊อปปี้.
- วรรณธรรม กาญจนสุวรรณ. (2544). *วัฒนธรรมทางการเมืองการเมืองการปกครองไทยตามรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: วิ.เจ.พรินต์ติ้ง.
- วิศิษฐ์ ทวีเศรษฐ, สุขุม นวลสกุล, และวิทยา จิตนุพงศ์, (2554). *การเมืองและการปกครองไทย*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สมปอง รักษาธรรม. (2552). *ความตื่นตัวทางการเมืองของเยาวชนในพื้นที่ภาคใต้กับการพัฒนาวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยในประเทศไทยช่วงปี พ.ศ. 2549-2552 : ศึกษากรณีเปรียบเทียบนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา 5 จังหวัดภาคใต้*. ดุษฎีนิพนธ์ สาขาสื่อสารการเมือง. วิทยาลัยสื่อสารการเมือง. มหาวิทยาลัยเกริก.
- อุไรวรรณ ธนสถิต. (2552). วัฒนธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตย. *วารสารสถาบันพระปกเกล้า*. 7 (3), 1-14.
- Almond, G. A., & Verba, S. (1963). *The Civic Culture : Political Attitudes and Democracy in Five Nations*. California : SAGE.
- Heywood, A. (1997). *Politics*. London: Macmillan, p. 202.